

בעוד בית-המשפט העליון מוביל מגמה כללית שלפיה על כולם להיות שופים לביקורת,
מתנגדים שופטיו נחרצות לפרסום תוצאות המשוב אודות השופטים הנערך על-ידי לשכת עורכי-

הדין

הניסיון האנושי מלמד שהפתיחות לביקורת היא קלה כשמבקרים אחרים והופכת לקשה כשמבקרים אותנו. השערה זו זכתה לאחרונה לאישוש משמעותי מדרך התנהלותם של שופטים בבית-המשפט העליון ושל נציגות השופטים כנגד משוב הביקורת שעורכת לשכת עורכי-הדין. בפתח הדברים יש להבחין בין שתי שאלות נפרדות. האחת – האם המשוב נערך באופן מקצועי או שמא יש לשפרו? והשנייה – האם לגיטימי שנציגי השופטים יתבעו במפגיע את ביטולו? ראשי לשכת עורכי-הדין העידו בתקשורת כי השקיעו את המשאבים הדרושים כך ש"המשוב נערך על ידי בעלי המקצוע הטובים ביותר בישראל בסטיסטיקה ובעיבוד נתונים". אך גם בהנחה שהמשוב טעון שיפור, עדיין רחוקה הדרך מהצדקת תביעתם של נציגי השופטים לבטלו. על פי דיווחי התקשורת, נציגות השופטים החזירה את תוצאות המשוב ללשכת עורכי-הדין בליווי מכתב חריף שבו מוכתר המשוב ככוחני, והחרה החזיק אחריה נשיא בית-המשפט העליון, שאף הוסיף על טענת הכוחניות כי לא ייתן לתוצאות המשוב משקל כלשהו בהחלטותיו באשר לקידום שופטים. התחושה היא שבסיפור הנוכחי הכוחניות באה דווקא מצדה של נציגות השופטים, אשר דרשה במפגיע לבטל את המשוב, ונגררה לצעדים ספק כוחניים ספק ילדותיים כמו חרם על לשכת עורכי-הדין ועל האירועים שהיא מקיימת, לרבות הכנס השנתי באילת וטקס פתיחת שנת המשפט. יתרון החרם הוא שלרשות השופטים שנמנעו מלנסוע דרומה עמד זמן רב יותר לטיפול בתיקים הממתינים להכרעתם.

כדי להתמודד בהגינות עם טיעוני השופטים, אפנה למקור המפורט ביותר שמצאתי בעניין זה: דבריו של שופט בית-המשפט העליון לשעבר, פרופ' יצחק זמיר, בכנס שעסק בנושא, אשר פורסמו לאחרונה בכתב העת "המשפט". גם פרופ' זמיר מסכים ש"בתוך ציבור השופטים יש שופטים אחדים, מעטים, שמקלקלים את השורה בדרך הניהול של המשפט". אך לדעתו המשוב אינו הכלי הראוי לביצוע הבקרה, וזאת בשל טעמים מספר. ראשית, הדבר אינו מקובל במקומות אחרים אלא רק בישראל ורק כלפי שופטים. האמנם? די אם אזכיר את המשוב שעורכים הסטודנטים במוסדות להשכלה גבוהה באשר להוראה של המרצים. טיעון נוסף של פרופ' זמיר הוא שהמשוב עלול לפגוע באובייקטיביות של השופט. "יהיה זה אך בלתי טבעי אם שופט צעיר, בערכאה נמוכה, יתעלם מהאיום על שמו, על מעמדו, על סיכוייו לקידום". אשר לאפשרות ששופט

ייתב עם אהד הצדדים המתדיינים בפניו בשל המשוב העתידי, הרי שאפשרות זו נשללת נוכח העובדה שגם לצד האחר עורך-דין, העתיד למלא את שאלון המשוב. לעומת זאת, אם שופט מסוים ישפר את אדיבותו ואת רמת המוכנות שלו לקראת הדיון מתוך חשש מביקורת בעניין זה במשוב, יש לקבל שיפור זה בשמחה.

חשש נוסף שהביע פרופ' זמיר הוא שהמשוב יגרום לפגיעה חמורה בתדמית המשפט ובהליך השפיטה. דעתי היא שדווקא ההתנגדות החריפה של נציגות השופטים לפרסום תוצאות המשוב היא הפוגעת בתדמית מערכת המשפט, בדומה לפגיעה הנוצרת כתוצאה מחוסר הנכונות העקבי להודות בטעויות ולאפשר קיומם של משפטים חוזרים, כשמתעורר חשש להרשעה של חפים מפשע.

טיעון נוסף של פרופ' זמיר הוא, להערכתו, מביך, ואביאו כלשונו: "תוצאות המשוב מתפרסמות מבלי לשמוע את טענותיהם של השופטים. זו פגיעה בעיקרי הצדק הטבעי. השופטים הם אנשי ציבור, אך גם אנשי ציבור ראויים להישמע בטרם פוגעים בפרהסיה בשם הטוב". טיעון אומלל זה מעיד בעיני על כלל טיעוניהם של נציגי השופטים ועל שיבוש האובייקטיביות שלהם כשמדובר בנושא הנוגע להם באופן כה ישיר. לא שמענו על סקר דעת קהל שמובנה בתוכו הליך של שמיעת טענותיהם של נושאי הסקר.

אסיים בהתייחסות קצרה נוספת לעמדתו של נשיא בית-המשפט העליון, שלפיה יתעלם מתוצאות המשוב בהחלטותיו באשר לקידום שופטים. עמדה זו אינה מתיישבת עם אמות המידה שקבע בית-המשפט העליון בשבתו כבג"ץ באשר לגופים שלטוניים ציבוריים אחרים, כמו גם עם המגמה הכללית שלפיה על כולם להיות חשופים לביקורת. כך, למשל, האם מתקבל על הדעת להתעלם מכך שלא פחות מ- 119 עורכי-דין שהופיעו בפני שופטת מסוימת נתנו לה הערכות כה נמוכות עד כי הציון הכללי שזכתה לו הוא 1.8 בסולם 5 (36%)? והרי עורכי-הדין הם המתאימים ביותר למתן חוות-דעת על השופטים, הן בהיותם משפטנים והן בהופיעם בדיונים בפני השופטים. האם התעלמות מאמירה כה חד-משמעית הייתה עומדת "במבחן בג"ץ" לו נבחנה שם סבירות ההחלטה באמות המידה הרגילות שהונהגו שם בעשורים האחרונים?

*ד"ר בועז סנג'רו הוא מרצה בכיר וראש החטיבה למשפט פלילי וקרימינולוגיה במכללה האקדמית למשפטים (רמת-גן).